

Čedo Grbić

I ovdje je opasnost od jednostranosti ocjene o funkcioniranju komunalnog sistema djelomično došla do izražaja, kao što je ona uvijek prisutna kad ocjenjujemo društvena zbivanja. Naime, pretjerano kritična ocjena stanja, i zanemarivanje pozitivnih pretanja koja je komunalni sistem do sada dao, ne govori o tome sistemu kao jednoj od naših tvorevina, za koju bih rekao da se relativno ipak dokazala. Sada je pred nama veliki zadatak, i mislim da bi naši naučnici, pored ove kritičke analize, trebali pripomoći u konkurenciji ideja i prijedloga o tome što da se radi i kako da se ide dalje. Mislim da je to, vjerojatno, teži dio posla, a tu ima mnogo otvorenih pitanja koja bi trebalo dalje doradivati, jer ja ne vjerujem u neku potpunu promjenu koncepcije komunalnog sistema. Mislim da je ona data, ali sa razvojem društva zaostali smo u prilagođavanju tih ideja, pa ću samo nabrojiti nekoliko stvari.

Prvo, ja se slažem s onim što je rečeno da je jedno od centralnih pitanja da dovršimo koncepciju mjesne zajednice, njezine uloge i položaja u sistemu. Mi smo, bar teoretski, osnovnu organizaciju udruženog rada postavili, ali mjesnu zajednicu mislim da još nismo dokraja dovršili. Prema tome, mislim da je to jedan od krupnih zadataka.

Drugo pitanje koje je bilo prisutno u diskusiji jest pitanje odnosa općina i velikih sistema, odnosno općina i samoupravnih interesnih zajednica koje prelaze granice općina. To je posebno kompleksno pitanje. Ovdje sam primijetio da postoje dvije tendencije i dva načina mišljenja: s jedne strane, tendencija centralizacije, koncentracije, industrijalizacije, urbanizacije, i s druge strane, parcijalizacija interesa, grupno-svojinskih odnosa itd. Često se sada događa da te dvije tendencije gledamo na ovakav način: parcijalizaciju smo spremni vezati isključivo za samoupravljanje, odnosno za njegovo nefunkcioniranje, ili čak gledati kao rezultat samoupravljanja, kao rezultat osamostaljenja osnovnih organizacija udruženog rada i proglašavanje toga za grupnu svojinu, pa do toga da prirodni pravac razvoja industrijalizacije, bez čega očito nijedno moderno društvo ne može postojati vezano za tehnokratizam, za negativnu političku pojavu u društvu. Očito

je da su oba procesa prisutna. Problem je kako da ih kao društvo uskladi-
mo, posebno kako da se usklađuju s komunalnim sistemom.

Tražiti tendencije da se svi SIZ-ovi i krupni sistemi zatvaraju u općine,
bilo bi besmisleno. Ali da bismo morali naći određena dodatna rješenja,
da ti veliki sistemi ne mimoilaze općine i da ne budu država u državi, to
je također problem, i tu treba tražiti rješenja.

Mislim da je značajan problem kako ići na određeno razbijanje posto-
jećih tendencija centralizacije odlučivanja, kao i centralizacije i koncent-
racije sredstava na nivou općine. Mislim da je danas za naše društvo u
cjelini opasnija tendencija koncentracije i centralizacije sredstava mimo
samoupravnih linija, osiromašenje privrede, akumulacije itd., nego tako-
zvana grupno-svojinska tendencija, koja je također prisutna, ali nije, po
mom mišljenju, tako opasna.

Na ovoj liniji centralizacije odlučivanja, kao i sredstava, išla je ten-
dencija što većih općina. Sama ta tendencija po sebi imala je pozitivnih
kretanja i utjecaja. Međutim, očito da bi se nastavilo s tom tendencijom,
u Hrvatskoj bi trebalo ostaviti, recimo, dvadesetak općina oko većih gra-
dova, koje bi bile regionalne tvorevine koje mogu kako-tako samostalno
živjeti i raditi, s tim da se određena područja prepuste republici. Očito
je da taj sistem koncentracije, centralizacije i širenja općina mora imati
svoju društvenu mjeru i domet, te sada stojimo pred problemom kako da
se riješi to što se dosad stvorilo u pogledu stvaranja velikih općina.

Ovim tendencijama pogoduje nekoliko stvari:

- sistem zakonodavstva;
- budžetski sistem i sistem poreza;
- sadašnji sistem organiziranja samoupravnih interesnih zajednica;
- sistem integracija, ali ne ovih širih, izvan općina, nego stvaranja općin-
skih poduzeća, odnosno integriranja svega i svačega na nivou općine i za-
tvaranja u općinske granice;
- niz neriješenih sistemskih pitanja, zbog kojih se neke stvari centralis-
tički rješavaju na nivou općine (renta na građevinska zemljišta, gospoda-
renje poslovnim prostorom itd.).

Ovdje uključujem i sistem organiziranja društveno-političkih organiza-
cija. Mislim da će sadašnja rješenja u organiziranju Saveza komunista pri-
donijeti još većoj centralizaciji odlučivanja na nivou općinske konferen-
novne organizacije iz udruženog rada direktno vežu za općinske konferen-
cije. Mislim da će to, osobito u razvijenim, velikim općinama, onemogućiti
utjecaje dolje, u okviru mjesnih zajednica, te da će pripomoći ovoj liniji
dalje centralizacije odlučivanja.

Sada postoji dilema kako da se spriječe te tendencije centralizacije i
riješi problem velikih općina. Postoje dvije mogućnosti.

Jedna je mogućnost da se ide na šire procese transformacije velikih
općina. To je moguće učiniti relativno lako ako se stvarno daje slobodna

inicijativa građanima i radnicima u osnovnim organizacijama udruženog rada. Došli bismo relativno brzo do nekih transformacija, bar u nekim slučajevima, ondje gdje smo napravili velike i neprirodne aglomeracije.

Druga je mogućnost da se ugrađuju — ali čvršće — takvi sistemski elementi i faktori koji bi sprečavali ovu, da tako kažem, neopravdanu centralizaciju i koncentraciju. Jer, očito je da mi ne možemo biti u načelu protiv centralizacije i koncentracije, ali moramo je prilagodavati samoupravnom sistemu.

Još jedna napomena: mislim da je također za istraživanje problem zašto su se razvijeni centri odvojili od okoline i zašto je tu prekinut spoj. Mislim da je, s jedne strane, uzrok preveliko arbitriranje republike, ali ima i ova druga tendencija, što je stalno prisutna, i u našem društvu i u svijetu, a to je eksploatacija nerazvijenih od strane razvijenih, putem različitih formi i mogućnosti.